

AKSELI 2/2004

Pääkirjoitus – Sinikka Ala-Paavola Tulosodotuksia

Tämän vuoden ensimmäinen kvartaali on eletty, viime vuoden tulos- ja toimintakertomus on tarkastettu. Vuoden 2003 tulos oli odotusten mukainen – ei kuitenkaan toiveiden, sillä toiveiden tynnyrissä on niin paljon: on maailmanrauha, naisten ja tyttöjen toteutuneet ihmisoikeudet, köyhyyden lieventyminen jne.

Ja kuitenkin meidän on lähdeittävä siitä ajatuksesta, että “toivoa on”.

Jos asettaisimme tavoitteemme vuosineljänneksittäin, niin kuin liike-elämässä on tapana, olisi nyt varmaankin tulosvaroituksen paikka. Naisten asema ei ole parantunut siinä tahdissa kuin toivoimme. Työtä on tehty ja rahaa on palanut, mistä siis kiikastaa? Sanotaan, että asenteiden ja kulttuurien muuttuminen vie ainakin yhden sukupolven ajan, ehkäpä useamman. Mutta se vaatii jatkuvaa ponnistelua, jotta aika sitten lopulta on kypsä. Se vaatii uskoa.

On arvioitu, että noin 80 prosenttia Afganistanin naisista on lukutaidottomia. Ei voi olettaa, että afgaaninaiset vielä pitkään aikaan pystyvät täydellä rintamalla ottamaan vastuuta yhteiskunnallisista asioista. He tarvitsevat koulutusta ja tukea niin monissa asioissa. He tarvitsevat terveydenhuoltoa ja traumaterapiaa, he tarvitsevat turvallisia paikkoja, kuten naisten keskuksia, ja he tarvitsevat UNIFEMia perustamaan ja ylläpitämään noita keskuksia. Eli toisin sanoen: he tarvitsevat myös meitä.

Paineet naisten palauttamiseksi kodin seinien sisäpuolelle ja burkhan alle ovat kovat, eivätkä monet ole vielä uskaltanut esiin. Koulua käyviä tyttöjä uhkaillaan siellä, missä kouluja jo on toiminnassa, mutta opinhalu on heillä valtava ja he jatkavat urhoollisesti opiskeluaan. Tilanne ei maassa ole vielä lähelläkään vakaata. Toisaalta edistystäkin on saatu aikaan. Se ei vain ole niin nopeata kuin soisimme. Suomen UNIFEMin edustajien käytyä toukokuussa paikan päällä tutustumassa naisten keskuksiin, tiedämme tarkemmin mitä kaikkea tarvitaan ja voimme antaa muutakin apua kuin rahoitustukea.

Irakin kaaoksen yhtenä selityksenä on pidetty sitä, että sodanjälkeinen jälleenrakennus ei käynnistynyt itse asiassa ollenkaan. En voi olla miettimättä millainen tilanne olisi, jos koko tapahtumaketjun ajan olisi noudatettu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa 1325 ja naiset otettu mukaan konfliktinehkäisyyden, rauhanneuvotteluihin ja jälleenrakennukseen. Irakissa on runsaasti korkeasti koulutettuja naisia, mutta ainakaan uutiskuvien perusteella heitä ei neuvottelutilanteissa näy. “Se ei kuulu heidän kulttuuriinsa”, on tietenkin todennäköinen selitys. Mutta eikö Irakin väestöstä noin puolet ole naisia? Ei siis ollenkaan mikään vähäpätöinen vähemmistöryhmä. Millainen määrä käyttämätöntä viisautta.

Ulkoministeriön Tuhat ja yksi askelta -kampanjan puitteissa vieraaksemme saapuu naisjärjestöjen edustajia Marokosta ja Irakista syyskuussa. Saamme ensi käden tietoa naisten tilanteesta arabimaissa. Verkostoituminen ja tiedon kulku nykyaikaisen informaatioteknologian avulla tuovat uutta toivoa naisille eri puolilla maailmaa.

Ja me Suomen UNIFEMissa jatkamme ponnisteluja kotipaikkakunnillamme, sillä TOIVOA ON!

Toivotan hyvää kevättä ja menestystä mahdollisuuksien toreille, yöjuuksuille, messuille, näyttelyille, teatteriesityksille, konserteille, arpajaisille, lounaille, myyjäisille, jäsenhankintakampanjoille ja kaikille mahdollisille tapahtumille, mitä suinkin keksimme järjestää. Meidän tukeamme tarvitaan.

Päivi Mattila: Vuosituhannen tavoitteet, mitä uutta naisille?

Syksyllä 2000 YK:n päämajassa otettu maailman johtajien luokkakuva näyttää pikaisesti vilkaistuna

yksipuoliselta: parisensataa miestä tummissa puvuissa. Tarkemmalla vilkaisulla pukujen seasta alkaa erottua muutamia värikkäämpiäkin juhlapukuja. Kun vielä hieraisee silmiään, joukosta erottuu myös noin kymmenen naista, yksi muita selkeämmin. Eturivin keskellä seisoo Suomen presidentti Tarja Halonen, joka toimi YK:n Vuosituhat-huippukokouksen puheenjohtajana Tansanian presidentti Benjamin Mkan kanssa.

Unifemin julisteeksi painattama johtajien potretti on kuvaava. Vuosituhat-julistuksen yhdeksi indikaattoriksi onkin sovittu naisten osuus miehiin verrattuna parlamenteissa. Muita naisten aseman edistymistä mittaavia indikaattoreita ovat naisten osallistuminen ensimmäisen, toiseen ja kolmannen asteen koulutukseen suhteessa miehiin, 15–24-vuotiaiden naisten lukutaitoisuus suhteessa samanikäisiin miehiin sekä naisten osuus maatalouden ulkopuolisesta palkkatyövoimasta.

Kuten kaikki kansainväliset tavoitteet, myös Vuosituhat-julistuksen kahdeksan tavoitetta ovat pitkällisten neuvottelujen tulos ja kompromissi. Tavoitteissa ei sinänsä ole mitään uutta. Ne heijastavat 1990-luvulla pidettyjen YK-konferenssien tuloksia. Maat ovat nyt sopineet kahdeksasta ikään kuin akuuteimmasta tavoitteesta: köyhyys tulee puolittaa ja nälkää vähentää, koulutusta lisätä, naisten asemaa edistää, lapsikuolleisuutta vähentää, äitien terveyttä parantaa, vaarallisia tauteja vähentää ja ympäristön kestävä kehitystä tukea. Myös rahaa tähän kaikkeen pitäisi löytyä hyvässä yhteishengessä kehitysmaiden ja rikkaiden maiden välillä. On tärkeää, että sukupuolten tasa-arvon ja naisten aseman edistäminen on kirjattu eksplisiittisesti yhdeksi päätavoitteeksi. Toisaalta naisaktivistit ovat kritisoineet erityisesti seksuaalioikeuksien puuttumista tavoitteista. Neljäs tavoite viittaa melko kapeasti äitiysterveeseen. On pelätty, että tässä muodossa tavoite palauttaa fokuksen naiseen ennen kaikkea äiteinä ja synnyttäjinä.

Naisten oikeuksien toimijat ovat pyrkineet pitämään aktiivisesti esillä sitä, että naisten oikeuksien edistyminen on edellytys jokaisen muunkin tavoitteen toteutumiseksi. Toistaiseksi tilaisuudet, joissa asiasta on keskusteltu, ovat kuitenkin jääneet erikoistuneiden piirien keskusteluksi. Suurena haasteena on saada naisten oikeudet keskeiseen asemaan kansallisissa ja kansainvälisissä keskusteluissa, joissa sovitaan kiireellisimmistä toimenpiteistä, seurataan tavoitteiden edistymistä ja päätetään rahojen käytöstä.

Kun jossain maassa tai organisaatiossa sovitaan prioriteeteista, tavoitteet pyritään usein tiivistämään muutamaan pääkohtaan. Myös Vuosituhut-julistuksen tavoitteille on luotu välittömät alatavoitteet. Naisten aseman osalta alatavoite vaatii sukupuolten välisen erojen poistamista ensimmäisen ja toiseen asteen koulutuksessa vuoteen 2005 mennessä ja kaikilla asteilla vuoteen 2015 mennessä. Tämä on hyvä vaikkakin hieman epärealistinen tavoite. Koulutuksen tärkeyttä yhtään väheksymättä, pidän kuitenkin ongelmallisena sitä, että tiivistetyissä teksteissä ja poliittisissa julistuksissa keskitytään helposti vain tähän alatavoitteeseen. Tällöin unohdetaan helposti muut sovitut indikaattorit kuten naisten poliittinen ja työelämään osallistuminen. Toinen kysymys on, mitä muutamaan tavoitteeseen keskittyminen tarkoittaa edelleen ajankohtaiselle ja paljon laajemmalle Pekingin toimintaohjelmalle. Naisten oikeuksien toteutuminen kun edellyttää paljon muutakin kuin pääsyä koulutukseen.

Unifem ja UNDP järjestivät vuoden alussa internetissä keskustelun siitä, mitä Vuosituhut-julistus tarjoaa naisille ja miten siihen pitäisi suhtautua. Eri puolilta maailmaa tulleista kirjoittajista kriittisimpien mielestä naisjärjestöjen ei pitäisi lähteä lainkaan mukaan Vuosituhattavoite-hegemoniaan. He kokivat, että jälleen kerran naisaktivisteilta pyydetään uusia kontribuutioita, mutta ei tarjota mitään tilalle. Jotkut epäilivät Pekingin ohjelman sivuuttamista tyystin. Toisten mielestä tavoitteissa on kuitenkin luotu hyvä yhteinen pohja, ja naisten asema on kirjattu selkeästi mukaan. He korostivat, että naisliikkeiden pitää tukea tavoitteiden saavuttamista tavalla, joka huomioi sukupuolet ja lobata eri toimijoita tässä. Vuosituhannen tavoitteet ovat joka tapauksessa tulleet jäädäkseen – ainakin kansainvälisten rahoittajien ja länsimaiden agendalle. Vieraillessani vuosi sitten erään eteläisen Afrikan maan opetusministeriön gender-yksikössä, yksikön johtaja totesi, että kuulisi mielellään mitä nämä uudet tavoitteet ovat. He kun eivät olleet koskaan aiemmin Vuosituhut-julistuksen tavoitteista kuulleetkaan.

Kirjoittaja on Suomen Unifemin hallituksen jäsen. Hän valmistelee Helsingin yliopistolla väitöskirjaa kotitalouksien lapsityövoimasta Intiassa.

Kansainvälisenä naistenpäivänä puhuttiin väkivallasta

Presidentti Tarja Halonen ja oikeushammaslääkäri Helena Ranta puhuivat täydelle luentosalille Helsingin Yliopiston Naistenpäivän juhlassa maaliskuun 8. päivänä. Tänä vuonna Helvi Sipilä-luento oli yhdistetty Yliopiston Naistenpäivän juhlaan. Luennon otsikkona oli "Vaikea, vaiettu väkivalta". Tasavallan presidentti totesi, että naiseen kohdistuva väkivalta on edelleenkin maailmanlaajuinen ongelma.

- Väkivalta ei ole yksityisasia - ei edes perheväkivalta, totesi presidentti puheessaan. Tasavallan presidentti kosketteli puheessaan myös naisten asemaa aseellisissa konflikteissa. Hän viittasi YK:n turvallisuusneuvoston yksimieliseen päätöslauselmaan 1325, jonka mukaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden edistämiseksi naisten tulee saada osallistua rauhaa koskevaan päätöksentekoon ja rauhan rakentamiseen.

Oikeushammaslääkäri Helena Ranta kosketteli Helvi Sipilä-luennossaan väkivaltateemaa sekä laajana kansainvälisenä ongelmana että vaikeana, vaiettuna ongelmana Suomessakin. Ensimmäisen kerran Ranta joutui tekemisiin naiseen kohdistuvan väkivallan

kanssa aloitettuaan työskentelyn kliinisenä opettajana Helsingin yliopiston hammaslääketieteen laitoksella.

- Tein luultavasti kaikki mahdolliset virheet kuunnellessani heidän erilaisia kertomuksiaan kasvo- ja hammasvammojen syntymekanismeista. Kuvittelin tietäväni kuinka sellaisessa tilanteessa tulee suhtautua potilaisiin. Osasin toki tutkia heidät kliinisesti ja ohjasin heidät asianmukaiseen jatkohoitoon. Mutta tein hyvin suoraan ja tyyllä tavalla selväksi, etten uskonut heidän kertomuksiaan. Muistan kerran sanoneeni jopa ivallisesti eräälle heistä: "Haluaisinpa nähdä ne portaat, joista Te väitätte pudonneenne ja saaneenne nämä vammat." En ymmärtänyt silloin lainkaan, kuinka vakavan inhimillisen, yhteiskunnallisen, kansantaloudellisen ja -terveydellisen ongelman jäävuoren huippuun olin törmännyt, Ranta sanoi.

Helena Ranta vetosi kuulijoihinsa väkivallan poistamiseksi Suomesta.

- Taistelussa naiseen kohdistuvan väkivallan poistamiseksi Suomessa ja maailmanlaajuisesti tarvitaan meitä kaikkia, Sinua kanssasisareni ja Sinua kanssaveljeni. Meidän on yksityisinä kansalaisina ja kansalaisjärjestöjen edustajina vaadittava toimenpiteitä todellisen tasa-arvon ja ihmisoikeuksien toteutumiseksi Suomessa ja koko maailmassa. Tässä taistelussa on vain yksi vaihtoehto: voitto, ja meidän on uskottava voittoomme.

Kansainvälisen naistenpäivän tilaisuuden järjestivät Kansainvälisen naistenpäivän rahasto, Helsingin yliopisto ja Zontajärjestön Alue 1:n kerhot.

Terhi Lindqvist: Martat ja Mariat rauhan asialla

- Missä sinä olet nyt? Kenelle puhut? Puhu niin kuin puhuisit aidossa tilanteessa, teatteriohjaaja Ritva Siikala kannustaa Etu-Töölön Marttojen Jaana Juvosta. Jaana pitää parhaillaan kenraaliharjoitusta ala-asteen koululaisille ja opettajille tarkoitetusta Rauha maassa? -oppitunnista. Leikisti olemme siis koululaisia ala-asteen jumppasalissa - oikeasti parikymmentä monenväristä naista Helsingin Lauttasaarella vanhassa huvilamiljöössä. Meneillään on marttojen ja unifemiläisten monikulttuurinen koulutusviikonloppu.

Jaana aloittaa kertomalla YK:n kaikkien jäsenmaiden vuonna 2000 hyväksymästä päätöslauselmasta 1325, Naiset, rauha ja turvallisuus.

- Hyvää oli reipas ote ja äänen käyttö. Mietitään aloitusta uudelleen. Lapset eivät ymmärrä päätöslauselmia, otetaan arkisemmin, Ritva kommentoi. Samalla tavalla käymme läpi kaikkien 15 kurssilaisen omat, mitä erilaisimmat esitykset. Jokaisessa on joku hyvä oma oivallus, josta toisetkin saavat oppia.

Kurssilla suunniteltuja tietoiskuja ja keskustelunavauksia kuullaan tänä vuonna kouluissa, työpaikoilla, marttailoissa, Unifemin tilaisuuksissa ja Mahdollisuuksien Toreilla kautta maan.

- Viikonlopun vaikutus on ollut aika hurja, Etu-Töölön Marttojen puheenjohtaja Jaana kertoo.

- Maailmalla elää naisia tosi vaikeissa olosuhteissa. Uussuomalaisiin taiteilijoihin tutustuminen on ollut osa viikonlopun antia.

- Toukokuuksi yritän saada aikaan leikkipuistotilaisuuden, jossa olisi puhetta, tanssia, laulua ja etnistä tarjoilua. Syksyllä aion puhua tanssin ja laulun lomassa ainakin Etu-Töölön yläasteella ja omien marttojeni martrailla. Haluan jakaa tämän asian mahdollisimman monen kanssa ja mielestäni nuoret ovat oiva kohderyhmä.

Ihanteet näkymään arjessa

Ulla Siippainen tuli paikalle ohjaaja Ritva Siikalan maineen innoittamana.

- Ja tietysti aihe koskettaa. Täällä on palannut usko siihen, että ihmiset voivat toimia ihanteidensa mukaisesti. Kaikkea olemassaolevaa todellisuutta ei tarvitse eikä saa hyväksyä. Tällaista viestiä ajattelen viedä kotikaupunkiini Joensuuhun ja sen ympäristöön.

- Tällainen Marttojen ja Marioiden yhteistyö on tosi palkitsevaa, kehuu Suomen Unifemin, niiden Marioiden, toiminnanjohtaja Leena Schmidt. - Yhdessä saamme enemmän aikaan. Unifemiläiset ovat olleet näihin teemoihin enemmän vihkiytyneitä jo ennestään. Martat osoittivat intoa ja ennakkoluulottomuutta ilmoittautumalla mukaan niin runsaasti, etteivät kaikki valitettavasti mahtuneet joukkoon. Paikallisesti järjestöt ovat tehneet asioita yhdessä ennekin. Nyt on innostavaa lähteä tekemään yhdessä jotain aivan uutta.

Ensi keväänä palataan tähän samaan huvilaan jakamaan kokemuksia siitä, mitä vuoden aikana on tehty.

Kati Ala-Ilomäki:

Pitkin poikin sotatantereita

Norjalainen toimittaja ja kirjailija Åsne Seierstad istuu hymyilevänä WSOYn kokoustiloissa. Nuoresta iästään huolimatta Seierstad on ehtinyt kiertää maailman sotatantereita kymmenen vuoden ajan ja hänen edellinen kirjansa *Kabulin kirjakauppias* kohosi bestseller-listojen ykköseksi. Vielä muutama vuosi sitten Seierstadin vuositulot ylsivät vain 5000 euroon, mutta nyt hän rakennuttaa kouluja Afganistanin tytöille. Helsinkiin Seierstad on tullut mainostamaan uusinta kirjaansa, Irakin sodasta kertovaa *Satayksi päivää*.

– Tämä kirja ei ole kaiken kattava tutkielma sodasta. Se on vain minun henkilökohtainen kokemukseni sotateoimittajan työstä, Seierstad kuvailee kirjaansa.

Näyttää siltä, että hakeudut aina niille alueille mistä muut haluavat pois! Mistä moinen tarve lähteä keskelle sotaan?

Aloitin toimittajana 23-vuotiaana. Ei tässä ole mitään missiota. Eteenpäin ajaa puhtaasti uteliaisuus ja halu tietää ja nähdä mitä tapahtuu.

Miten pelosta selviää?

Kun sotaan menee, pitää tehdä tietoinen päätös olla pelkäämättä. Ne asiat mitä siellä näkee, lapsia joilta puuttuu jalat tai puolet päästä, ovat sellaisia, että normaalissa mielentilassa niitä ei kestäisi. Pelko pitää laittaa matkalaukuun.

Oliko Irakissa vaikea työskennellä Saddamin valvovien silmien alla?

Irakissa oli vaikeampi työskennellä kuin Afganistanissa. Afganistanissa oli kurjuutta, mutta Irakissa oli enemmän pelkoa. Kukaan ei halunnut puhua toimittajalle, ja sen vuoksi tässä Irakia käsittelevässä kirjassa on niin vähän henkilöitä.

Millainen mielikuva sinulle jäi Saddamin Irakista?

Saddam on kultti. Hän hallitsi pelolla ja ilmiantojärjestelmä oli äärimmäisen tehokas. Esimerkiksi eräs irakilainen kollegani, naistenlehden toimittaja, erehtyi kerran arvostelevaan Saddamin vaimon pukeutumista. Ei mennyt kauaakaan kun kyseinen toimittaja löytyi poltettuna kotitalonsa edestä. Saddam oli joka puolella, ja osa ihmisistä oikeasti uskoi häneen. Toisaalta, hän ei jättänyt juurikaan vaihtoehtoja!

Viisumin saaminen Irakiin taisi olla vaikeaa?

Viisumin sai vain kymmeneksi päiväksi kerrallaan, ja ennen sotaa minut heitettiin ulos Irakista. Ammanissa oli pari tuhatta toimittajaa odottamassa pääsyä Irakiin. Pari päivää ennen sotaa minua onnisti ja 5000 dollarilla sain ostettua itselleni viisumin ja pääsin osaksi sotaa.

Ei ole halpaa olla sotatoimittaja?

Ei, se on kauhean kallista. Irakissa joutui maksamaan oleskelusta 225 \$ päivältä ja siihen päälle vielä hotellit, ruuat, autonkuljettajat ja tulkit. Noilla alueilla pelataan lahjuksilla ja minullakin meni noin 30 000 \$ pelkkiin lahjuksiin!

Miten sodan saa kirjaksi? Eikö ole aika raskasta käydä kaikki läpi uudelleen?

Kirjoittaminen oli raskasta, koska Irakissahan pelon tunteet olivat siellä matkalaukussa piilossa. Pitkään vakuuttelinkin kustantajalleni, että kirjaa ei ole eikä tule. Mutta riittävällä määrällä valkoviiniä ja hyviä illallisia hän sai minut muuttamaan mieleni ja kirja syntyi.

Nykyajan sotatoimittajat ovat usein naisia. Onko naiseudesta etua sota-alueella?

Kyllä naiseus on plussaa, koska pääsee helpommin tutustumaan alueen naisten elämään. Etenkin muslimimaissa länsimaisten miestoimittajien on tosi vaikea päästä lähelle sota-alueen naisten maailmaa.

Mitä olet oppinut naisista ja naiseudesta? Erityisesti Afganistanin naisia käsitellään mediassa uhreina, mutta opitko jotain vahvuudesta?

Heidän vahvuutensa ja heikkoutensa on samassa asiassa eli sopeutumiskyvyssä. Heidän ympärillään tapahtuu hirveitä asioita, mutta he vain jatkavat mukisematta elämäänsä. Länsimaissa naiset ovat paljon herkempiä protestoimaan! Sopeutumiskyky auttaa näitä naisia selviytymään kaaoksesta mutta se myös estää muutoksen.

Kuulin että olet rakentamassa kouluja Afganistaniin! Kerrotko lisää siitä?

Joo, kaikki Ruotsista tulevat myyntivoitot Kabulin kirjakauppiasta menevät suoraan hyväntekeväisyyteen. Rakennutan kättilökoulua ja sinne pääsee 250 tyttöä vuosittain. Afganistanissa kuolee paljon naisia ja lapsia synnytyksessä.

Minna Peltomäki:

Valtuuskuntalainen lähikuvassa: Kaari Utrio

”Naisiin liittyvät kysymykset ovat ensisijaisesti ihmisoikeuskysymyksiä”

Kirjailija Kaari Utrion sanotaan olevan yksi merkittävimmistä naiskuvaan ja naisten ajatteluun vaikuttaneista henkilöistä Suomen historiassa. Utrio on kantaaottava feministi sekä muun muassa UNIFEMin valtuuskuntalainen ja Amnesty Internationalin aktiivinen jäsen, jolle suvaitsevaisuuden merkitys on tärkeää.

- Minulle naisiin liittyvät kysymykset ovat ensisijaisesti ihmisoikeuskysymyksiä. Naisten ongelmat ovat tärkeitä myös siksi, että ne ovat usein paljon kipeämpiä kuin miesten ongelmat: missä miehiä sorretaan, naisia sorretaan vielä enemmän. UNIFEMin tehtävän koen ennen kaikkea tiedottajan ja valvojan työnä, sanoo Utrio.

Suomessa monet naisiin ja tasa-arvoon liittyvät asiat ovat ihmisten mielissä nykyisin itsestäänselvyyksiä, joten niiden eteen ei enää tehdä aktiivisesti työtä. Kaari Utrio kehottaa naisia tarkkaavaisuuteen:

- Nykyinen aika on tietyllä tavalla historiaton, perspektiivi taakse on kovin lyhyt. Opiskeluaikanani esimerkiksi työn suhteen yleinen lähtökohta oli, että naisten pitää hankkia ammatti, jotta ei jäisi leskenä tai avioeron yhteydessä tyhjän päälle. Oma äitini oli ammatiltaan toimittaja, mikä oli täysin poikkeavaa koko ystäväpiirissäni. Esimerkiksi nämä seikat unohdetaan nykyisin, kun asiat ovat aivan toisin. Naisten oikeuksiin liittyvät asiat eivät suinkaan ole itsestään selviä vaan ne ovat olleet hirveän taistelun takana - niitä täytyy vaalia, jotta emme palaisi takaisin vanhaan. Valitettavasti on kovin helppoa antaa laiskuuttaan periksi pikkuasioissa jos kokee, että se on lyhyellä tähtämellä vähäisemmän vaivan tie.

Nykypäivän tyttäret

Yksi kirjailija Kaari Utrion tunnetuimmista teoksista on Eevan tyttäret, joka kertoo eurooppalaisen naisen, lapsen ja perheen historian menneisyydestä aina nyky-yhteiskuntaan. Utrion mukaan vielä 150 vuotta sitten eurooppalaisen naisen asema tuskin erosi orjan asemasta.

- Eurooppalaisen naisen menneisyys ja asema yhteiskunnassa näkyvät tämän päivän kehitysmaissa. Mikäli haluaa romantisoida vanhoja hyviä aikoja, voi matkustaa johonkin Keski-Afrikan tasavaltaan katsomaan talonpoikaisnaisen elämää, sieltä sen löytää.

Euroopan historian ilmiöistä surullisimpiin lukeutuu Utrion mielestä suhtautuminen lapsiin: kun lapsikuolleisuus oli suuri, vanhemmat eivät uskaltaneet kiintyä jälkeläisiinsä näiden ollessa aivan pieniä. Lapsi oli tavara, jonka vanhemmat omistivat. Kaari Utrio kutsuu ehkäisy pilleriä Vuosituhannen keksinnöksi jonka tulisi mahdollistaa se, että nyky-yhteiskunnassa jokainen lapsi on toivottu. Vaikka fyysiset olosuhteet ovat parantuneet huomattavasti, niin käytännössä lapset joutuvat kuitenkin tulemaan toimeen maailmassa edelleen kovilla ehdoilla.

- Varsin yleinen alan ammattilaisten käsitys on se, että vanhemmat eivät joko osaa tai ymmärrä kasvattaa lapsilleen moraalista selkärankaa; sisäistä eettistä ymmärtämystä siitä, mikä on oikein tai väärin. Tämä aika korostaa vain materiaa ja nopeaa tyydytyksen saamista. Niihin eivät liity moraaliset pohdinnat sillä sellaiseen ei ole aikaa. Suurin syy siihen, miksi lapset nykyisin ovat onnettomia on se, että he eivät tiedä miten toimia oikein, Utrio miettii.

Nuorten tyttöjen pahoinvoinnin kohdalla puhutaan myös paljon pinnallisuudesta ja yhteiskunnan asettamista ulkonäköpaineista. Kaari Utrio on kirjoittanut naisista ja ulkonäöstä kaksi kirjaa: Bella Donna ja Venus, naiskauneuden tarina. Hänen mukaansa nuoren tytön ahtaminen standardikauneusmittoihin ei ole kuitenkaan tämän ajan keksintö.

- Siihen aikaan kun naisen ammatti oli avioliitto, niin ulkoinen kauneus oli tietenkin tärkeää. Ero nykyaikaan on se, että kauneus on kaupallistunut hurjasti ja sen eteen voidaan tehdä enemmän kuin ennen. Aiemmin kauneus oli ylempien luokkien päänvaiva, nyt se koskettaa kaikkia, jolloin siitä on tullut myös kaikkien velvollisuus. Kauneus on yksi pyrkimys muiden joukossa: nuorilta ihmisiltä vaaditaan paljon kaikilla elämän osa-alueilla. Entisten aikojen kova työ ja hirmuinen raataminen särki ihmisen ruumiin jo vähän yli 20-vuotiaana: raatamisen ruumiillisuus on vaihtunut länsimaisen yhteiskunnan kauneudesta huolehtimisen ruumiillisuuteen, pohtii Utrio.

Suomalaisen naisen historia

Kaari Utrio on kirjoittanut yli neljäkymmentä teosta ja kirjailijan ansiot on tunnustettu muun muassa Valtion kirjallisuuspalkinnolla, Pro Finlandia – mitalilla, taiteilijaprofessorilla ja Valtion tiedonjulkistamispalkinnolla. Kriitikot ovat myös maininneet hänet Mika Waltarin seuraajana.

- Luulisi, että kun tulee ikää ja kokemusta olisi helpompaa lähteä työstämään uutta teosta mutta päinvastoin, kynnyks nousee koko ajan. Tietokirjoissa ja romaaneissa kirjoittamisprosessi on erilainen. Kysymys on aina vuosien työstä - romaanin kehittäminen voi viedä vaikka kaksikymmentä vuotta, joskus se taas syntyy hyvinkin äkkiä, kertoo Utrio.

Parhaillaan Kaari Utrio kirjoittaa ja toimittaa suomalaisen naisen historiaa, kuusiosaista teossarjaa, jota Utrio kirjoittaa vuonna 2006 vietettävää naisten äänioikeuden satavuotisjuhlaa silmälläpitäen.

- Suomalaisen naisen historiaa aloin tehdä vuonna 2001, tekstit ovat nyt valmiina ja teos valmistuu ensi vuoden aikana. Suuria teoksia kirjoittaessa tulee välillä olo, että tekisi mieli jättää työ sikseen. Onneksi olen hyvä yön yli nukkuja, asiat selkiävät kun on vähän välillä levännyt. Kirjoittaminen ja asioihin perehtyminen on äärettömän mielenkiintoista, Utrio toteaa.

Johanna Lepojärvi

Islamin monimuotoisuus ja muslimit Suomessa

Islam on levinneisyydeltään maailman toiseksi suurin uskonto. Sen tunnustajia on tällä hetkellä yli miljardi ja valtauskontona islam on noin 50 valtiossa. Lisäksi muslimivähemmistöjä on syntynyt viime vuosikymmeninä eri puolille maailmaa.

Kun muodostamme kuvaa meille vieraasta joukosta, näemme sen helposti hyvin homogeenisenä. Muslimit eivät kuitenkaan ole niin yhtenäinen joukko kuin suurin osa suomalaisista uskoo. Yksi syy tähän on se, että ihmiset ymmärtävät ja ”käyttävät” uskontoa usein eri tavoin; tämä on totta oli kyseessä sitten islam, kristinusko tai mikä tahansa muu uskonto. Perusta näille eroille löytyy lukuisista eri seikoista, kuten lapsuusajan kokemuksista, persoonallisuudesta, kasvatuksesta, yleisestä sosiaalisesta ja historiallisista kontekstista, jossa yksilö elää. Yhteistä näille tekijöille on se, että jokainen painottaa ajattelun yksilöllisyyttä, mikä johtaa siihen, että islamin sisälle mahtuu hyvin erilaisia maailmankuvia ja näkemyksiä uskonnosta.

Islamin synty

Islamin perustaja, arabialainen kauppias Muhammad, julisti sanomaa, jonka uskoi saaneensa arkkienkeli Gabrielin välityksellä Jumalalta. Sanoman sisältö oli aluksi Jumalan

suuruus ja hyvyys, joiden edessä ihmisen tulee olla kiitollinen. Arabien monijumalaista uskontoa vastaan Muhammad korosti Jumalan ykseyttä.

Islam, joka sanana merkitsee alistumista Jumalan tahtoon, syntyi Arabian niemimaalla vuosien 610-632 aikana. Islam kuitenkin kehittyi vielä niin, että nyky-islam voidaan sanoa kehittyneen vuoteen 800 mennessä. Islamin yhteisö ei kehittänyt yhtä yhtenäistä oppia vaan lukuisia erilaisia tulkintoja alkuislamista.

Islamin sisällä on siis paljon keskenään päällekkäisiä, mutta osin ristiriitaisia koulukuntia. Yhteistä näille kaikille on kuitenkin Muhammadin profetian ja siihen liittyvä Koraanin aseman tunnustaminen jumalallisena ilmoituksena, joka kumosi tai täydensi aikaisempia ilmoituksia. Lahkojen välillä on kuitenkin eroja siinä, pitävätkö ne Koraania ainoana (tai lopullisena) vai vain yhtenä monista jumalallisista ilmoituksista. Jumalan ykseyden tunnustaminen on toinen islamin eri lahkojen yhteinen piirre, mutta tämäkin jättää huomattavasti tilaa tulkinnoille.

Naiskuva ja islam

Sekä länsimaiden että muslimivaltioiden väestön ennakkoluulojen keskiössä tuntuu olevan vastapuolen naisten väärinymmärretty asema. Täytyy kuitenkin muistaa, ettei uskonto ole ainoa naiseutta luova tekijä islamilaisissakaan yhteiskunnissa. Naiskuvaan ja keskusteluun siitä vaikuttaa vahvasti myös populaarikulttuuri, kuten saippuaopperoiden antama kuva naisista.

Koraani puhuu naisista ja miehistä tasa-arvoisina. Länsimaissa vallalla on kuitenkin yleisesti käsitys, että islam alistaa naisia. Julkisuuteen on kierinyt uutisia muun muassa Shari'an mukaisista kivitystuomioista Nigeriassa, Taleban-diktatuurin hirmutöistä Afganistanissa ja länsimaissakin esiintyneistä kunniamurhista. Vaikka Koraanista löytyykin paljon miehen ja naisen tasavertaisuutta tukevia lausuntoja, tosiasia on, että naista alistavia käytäntöjä esiintyy muslimimaailmassa.

Voiko todella olla niin, että naiset ovat muslimimaailmassa alistettuja vain vieraiden traditioiden takia, vai onko Koraanissa sittenkin siemeniä myös naisten alistamiselle? Ovatko esimerkiksi pukeutumissäännöt alistamista vai toimivatko ne yhteiskunnan ja yksilön parhaaksi?

Islam-kritiikki

Islam onkin pitkään ollut myös naistutkimuksen kritiikin kohde. Islam nähdään miesauktoriteettien luomana, mistä johtuen nainen on sisääkirjoitettava historian kirjoitukseen. Shari'a nähdään klassisten tekstien kaanonina, eikä sitä tarkastella paikallisesti muodostuneena, mikä olisi tärkeää islamin monoliittisen luonteen ymmärtämiselle.

Islam on patriarkaattinen oppijärjestelmä, mutta islamin naista alistava luonne ei ole tieteellisesti yleistettävissä. Muslimivaltioissa on noussut esiin naisia, joilla on naisnäkökulma islamin tutkimukseen. Tällaisia henkilöitä ovat muun muassa naisteologit Shahrazad al-Arabi ja Hebat Rauf Ezzat. Ehkä heidän kaltaisten naisten avulla saadaan realistisempi kuva islamista ja sen vaikutuksista naisten oikeuksiin.

Koraani antaa musliminaisten mukaan ohjeet ihanneyhteiskunnalle, jossa myös naisen asema olisi tästä johtuen ideaalinen. Toisaalta länsimainen media usein pelottelee

islamyhteisössä tapahtuneilla kunniamurhilla ja raailla ihmisoikeuksien loukkauksilla. Totuus lienee se, että muslimien ollessa niinkin laaja yhteisö kuin miljardi islamin uskon tunnustajaa, mahtuu joukkoon sekä sovinisteja että feministejä ja kaikkea siltä väliltä.

Tietoa muslimiyhteisöistä Suomessa

Suomesta löytyy moskeijoita Helsingistä aina Ouluun saakka. Helsingistä löytyy englannin-, arabian- ja bosniankielinen [Islamic Multicultural Dawa Center](#), [Rabita \(Suomen Islamilainen Yhdyskunta\)](#), Al-Hudaa yhdyskunta (Helsinki Islam keskus), Suomen Islam -keskus (Pakistaniilaisten moskeija), Suomen Islam-seurakunta ja Al-rahma (The Islamic Rahma Center). Näiden lisäksi Helsingissä toimii myös Kansainvälinen musliminaisten unioni ja Islamic Relief avustus- ja kehitysjärjestö.